

Bölüm 2

AZİZ PAVLUS'UN ZİYARET ETTİĞİ ANADOLU ŞEHİRLERİ¹

Esra KESKİN²

GİRİŞ

Pavlus, Romalı adıyla Saul, MS. 36 yılında Hıristiyanlara zulüm etmek amacıyla çıktığı Şam yolunda bir mucizevi olay yaşar ve bunun sonucunda Hıristiyan olur (ACTS 9: 1-19).³ O, İsa ismini milletler, krallar ve İsrail oğulları önüne götürmek üzere, seçilmiş kişidir (ACTS 9: 15-16). Bu misyonu doğrultusunda MS. 46-64 yılları arasında Anadolu'ya üç önemli yolculuk yapar. Bu yolculukları sırasında birçok şehre uğrar, buralarda vaazlar vererek, Paganist ve Yahudileri Hıristiyanlık dinine davet eder. Aziz Pavlus'un Anadolu'da yaptığı bu yolculuklar, Hıristiyanlık inancının yayılmasında büyük rol oynar. Bu bölümde, Aziz Pavlus'un Anadolu'daki yolculuğu sırasında uğradığı şehirlerin belirlenmesi ve bu şehirlerde inşa edilen Erken Hıristiyanlık-Bizans Dönemi mimari izlerinin saptanması amaçlanmıştır. Hıristiyanlık dininde hacılık kutsal yerlerin ziyaret edilmesi ile de yapılabilmektedir. Bu bağlamda Aziz Pavlus'un izlediği yol rotası, Anadolu'daki Hacılık güzergâhlarını da göstermesi açısından da önem taşımaktadır.

Aziz Pavlus'un yolculukları hakkında en kapsamlı bilgi edindiğimiz kaynak Yeni Ahit'tir. "Resullerin İşleri" bölümünde Anadolu'da gidilen şehirler, kişiler, karşılaşılan olaylar, dinsel yerler ve yapılan vaazlar hakkında detaylı bilgi verilir. Aziz Pavlus'un izlemiş olduğu yol rotası ve yolculuğu sırasında uğradığı şehirlerin ismi İncil'de geçmektedir. Metin konusunun kapsamı çok geniş olduğundan bu bölümde İncil'de adı geçen Antiocheia (Antakya), Seleucia (Samandağ),

¹ *Bu kitap bölümünde ele alınan konu, 22. *Uluslararası Orta Çağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu*'nda sözel olarak sunulmuş olup, bir paragraflık kısa özeti sempozyum bildiri özet kitapçığında yer almıştır. Konu, tam metin olarak herhangi bir yerde basılmamış olup, burada kapsamlı bir şekilde ele alınarak, kitap bölümü olarak yayınlanmıştır.

² Dr. Öğr. Üyesi, Hitit Üniversitesi, esrakeskin19@gmail.com, esrakeskin@hitit.edu.tr

³ ACTS 9: 1-19, Saul, İsa'ya inanan insanları yakalayıp Yeruşalim'e (Kudüs) getirmek amacıyla çıktığı bu yolculuğu sırasında Şam'a yaklaşırken "gökten bir nur ansızın çevresinde parladı ve yere düşüp, bir sesin kendisine: Saul, Saul, niçin bana eza ediyorsun? dediğini işitti. O da: Ya Rab, sen kimsin? dedi. Ve o dedi: Ben eza ettiğin İsa'yım; fakat kalk ve şehre gir, ve ne etmen gerekir sana söylenecek". O andan itibaren Saul kör olur. Şam'da yaşayan Hananya adındaki bir şakirt, rüyasında gördüğü İsa'nın isteği üzerine Saul'ün yanına giderek onu iyileştirdi.

KAYNAKLAR

1. Abbasoğlu, H. (1990). Perge Kazısı 1988 Yılı Ön Raporu. *XI. Kazı Sonuçları Toplantısı*, 18-23 Mayıs 1999, Antalya. (pp. 211-228).
2. Alpaslan, S. (2001). Antalya İli ve Likya Bölgesinde Bizans Dönemi'ne ait Taş Es-erler 1999 Yılı Araştırmaları. *18. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 22-26 Mayıs 2000, İzmir, (pp. 107- 110).
3. Arundel, F. V. J. (2013). *Anadolu'da Keşifler* (A. Topbaş Çev. Ed.). Ankara: Sistem Ofset ile Hamideli Kültür ve Dayanışma Derneği.
4. Aydın, M. & Beykan, M. (1997). "Konya maddesi". *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, C. 2, 1043-1047.
5. Baedeker, K. (1914). *Konstantinopel, Balkanstaaten, Kleinasien Archipel Cypem*. Leipzig.
6. Bahar, H. Ve Koçak, Ö. (2004). *Eskiçağ Konya Araştırmaları 2*. Konya: Kömen Yayınları.
7. Baldwin, B. (1991). "Amphilochios of Ikonion". *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. I, 80.
8. Ballenge, M. (1955). Cumanin Cami'i at Antalya: A Byzantine Church. *Papers of The British School at Rome* 23, 99-114, Lev. 22-27.
9. Ballenge, M. (1957). The Site of Derbe: A New Inscription. *Anatolian Studies* VII, 147-151.
10. Bell, G. L. 1907. Notes on a Journey through Cilicia and Lycaonia. *RevueArchéologique*, 9, 18-30.
11. Boran, A., Bozkurt, T., Mutlu, M. & Yaşar, H. (2014). Ortaağdan Günümüze Konya İli ve Güneybatı İleleri Yüzey Araştırması 2013 Yılı alışmaları. *32. Araştırma sonuları Toplantısı*, 02-06 Haziran 2014, Gaziantep(pp. 373-392).
12. Cronin, H.S. (1904). First Report of a Journey in Pisidia, Lycaonia, and Pamphylia. *The Journal Of Hellenic Studies*, 24, 113-124.
13. Demirer, Ü. (2003). *Pisidia Antiokheiası: Aziz Paulus, Men Kutsal Alanı ve Yalvaç Müzesi*. Ankara: Yalvaç Belediyesi Kültür Yayınları:1.
14. Demirer, Ü. (2004). "Pisidia Antiokheiası Büyük Bazilika Taban Mozaikleri". *Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi*. Antalya.
15. Demirer, Ü. (2017). *Pisidia Antiokheiası Büyük Bazilika Taban Mozaikleri*. Moldova: LAP LAMBET Academic Publishing.
16. Downey, G. (1961). *A History of Antioch in Syria, From Seleucustothe Arap Conquest*. Princeton. New Jersey: Princeton University Press.
17. Ermişler, O. (1992). Konya- Selçuklu Tatköy Manastırı Mozaik Kurtarma Kazısı. *II. Müze alışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu*, 29-30 Nisan 1991, Ankara(pp. 35-64).
18. Eroğlu, S. (2012). Arşiv Belgeleri Bağlamında, W. M. Ramsay'in Pisidia Antiokheia alışmalarının Yeniden Değerlendirilmesi. *SDU Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25, 125-138.
19. Eyice, S. (1966). Konya ile Sille Arasında Akmanastır. *şarkiyat Mecmuası*, 6, 135-160.
20. Fiaccadori, G. (1991). Attelia. *The Oxford Dictionary of Byzantium*, I, 229-230.
21. Hill, G. F. (1900). *Catalogue of the Grek Coins of Lykaonia, Isauria and Cilicia*. London: Printed by order of the Trustees.
22. Hopfner, W. (2004). Antiochia die Große. *Geschichte einer Antiken Stadt*. In: *Antike Welt*, 35/2, 3-9.

23. İnan, J. (1985). Perge Kazısı 1984 Çalışmaları. *VII. Kazı Sonuçları Toplantısı*, 20-24 Mayıs 1985, Ankara(pp. 387-396).
24. İnan, J. (1997). Perge. *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, 3, s.1447-1448.
25. Kara, O. , Demirel, M. (2015). Perge Antik Kenti 2012-2014 Kazıları. *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, 149, VII-XXIV.
26. Kaya Zenbilci, İ. (2018). Münzevi Yaşam Fikrinin Bizans Tasvirlerindeki Yansımaları: Sütun Üzerinde Yaşayan Azizler. M. Evsile, İ. Serbestoğlu & T. Öcan (Ed.)*Sosyal Bilimlerde Güncel Akademik Çalışmalar* içinde (s. 1-36), Ankara: Gece Kitaplığı.
27. Kazhdan, A., şevçonko, N. P. (1991). “Babylas”. The Oxford Dictionary of Byzantium, Vol. I, 243.
28. Keskin, E. (2017). Doğu Roma İmparatorluğu Dönemi Anadolu’daki Askeri Yollar. *Eurasian Academy of Sciences Social Sciences Journal*, 16, 1-9.
29. Keskin, E. (2018). Doğu Roma İmparatorluğu Dönemi’nde Anadolu’dan Kudüs’e Uzanan İnanç Yolculuğu. *Turkish Studies*,13/18, 883-900.
30. Kleinbauer, W. E. (1973). The Originand Functions of the Aisled Tetraconch Churches in Syriaand Northern Mesopotamia. *Dumbarton Oaks Paper*, 27, 89-114.
31. Koch, G. (2007). *Erken Hristiyan Sanatı* (A. AydınÇev. Ed.). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
32. Laborde, L. (1838).*Voyage de l’Asie Mineure, II* (ed. F. Didot). Paris: Lieu de Publication.
33. Lassus, J. L. (1938).“Églisecruciformed’ Antioch-Kaoussié”. *Antioch-on-the- Orontes II*. The Excavations 1933-1936, 5-45.
34. Lanckoronski, K. G. V. (2005). *Pamphylia ve Pisidia Kentleri*. (S. Bulgurlu Gün Çev. Ed.). Antalya: Suna- İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü.
35. Leake, W. M. (1824). *Journal of a Tour in Asia Minor*. London.
36. Levick, B. (1967). *Roman Colonies In Southern In Asia Minor*. Oxford: Clarendon Press.
37. Mango, M. M. (1991). “Antioch on the Orontes”. The Oxford Dictionary of Byzantium, Vol. I, 113-116.
38. Mertek, K. (1994). 1991-1992 Yılı Alibeyhöyük Kasabası Kilise Mevkii Mozaik Kurtarma Kazısı. *IV. Müze Kurtarma Kazıları Semineri*, 26-29 Nisan 1993, Ankara(pp. 39-59).
39. Mirmiroğlu, İ. M. (2015). “Konya’nın Bizans Dönemi Dini Mimarisi”. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya.
40. Mirmiroğlu, İ. M. (2017). Lykaonia Eyaletinde Bir Kent Lystra. *Sobider Sosyal Bilimler Dergisi*, 13, 193-204.
41. Mitcell, S., Waelkens, M. (1998). *Pisidian Antioch: The Site and Its Monuments*. Londra: The Classical Press of Wales.
42. Mirmiroğlu, İ. M. (2012). Sille Rehberi. Konya: Servet Ofset Ltd. şti.
43. Ostrogorsky, G. (1991). *Bizans Devlet Tarihi*(F. Işiltan Çev. Ed.). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
44. Özdizbay, A. (2008). Pamphylia - Perge Tarihi ve Roma İmparatorluk Dönemi Öncesi Perge’nin Gelişimi: Güncel Araştırmalar Işığında Genel bir Değerlendirme. İ. Delemen, S. Çokay Kepçe, A. Özdizbay& Ö. Turak (Ed.) *Euergetes, Prof. Dr. Halük Abbasoğlu’na 65. Yaş Armağanı* içinde (s.839-871), Antalya: Suna- İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü.
45. Özhanlı, M. (2009). Pisidia Antiokheiası Kazıları 2008. *ANMED Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri*, 7, 70-74.

46. Özhanlı, M. (2010). Pisidia Antiokeiası 2008 Kazısı.31. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, 25-29 Mayıs 2009, Denizli (pp. 75-84).
47. Özukan, B. (Ed.) (2017). *Tabule Peutingariana-Osmanlı ve Türkiye Coğrafyasındaki İzleriyle 2000 Yıllık Roma Yol Haritası*. İstanbul: Boyut Yayın Grubu.
48. Öztürk, N. (2010). Yeni Ahid’de Konya ve Yakın Çevresi. *Marife*, 2, 159-169.
49. Pamir, H. (2014a). Antakya ve Yakın Çevresinde Yapılan Arkeolojik Araştırmalar: 2002-2012 12/ Archaeological Researche in the Antioch on the Orontesand Its Vicinity: 2002-12. S. Redford (Ed.) *Asi’deki Antakya/Antioch on the Orontes* içinde (s. 78-125). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
50. Pamir, H. (2014b). Antakya Kent İçi Kurtarma Kazıları. *Uluslararası Çağlar Boyunca Hatay ve Çevresi Arkeolojisi Sempozyum Bildirileri*, 21- 24 Mayıs 2013. Antakya, (pp. 101-114).
51. Ramsay, W. M. (1897) *St. Paul, The Traveler and The Roman Citizen*. London: Hodder&Stoughton.
52. Ramsay, W.M. (1907).*The Cities Of St.Paul: Their Influence On His Life And Thought*. London: Hodder&Stoughton.
53. Ramsay, W. M. (1960). *Anadolu’nun Tarihi Coğrafyası*. (M. Pektaş Çev. Ed.). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
54. Restle, M. ve Belke, K. (1984). Galatien Und Lykaonien. *Tabula Imperii Byzantini Band 4*. Wien: VÖAW.
55. Robinson, D. M. (1924). A Preliminary Report on the Excavations at Pisidian Antioch and at Sizma. *American Journal of Archeology*, 28:435- 444.
56. Sevin, V. (2001). *Anadolu’nun Tarihi Coğrafyası*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
57. Strabon (2000). *Antik Anadolu Coğrafyası (Kitap: XII-XIII-XIV)*(M. Pekman Çev. Ed.). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
58. Sterrett, J. R. S. (1888).*The Wolfe Expeditionto Asia Minor*. Papers of the American School of Classical Studies at Athens, Vol. 3, 1884-1885. Boston: Damrelland Upham.
59. Taşlıalan, M. (1991). *Pisidian Antioch “The Journeys of St. Paul to Antioch”*. İstanbul: Cem Ofset Matbaacılık Sanayii A. Ş.
60. Taşlıalan, M. (2000). Pisidia Antiokeiası 1998 Yılı Çalışmaları. 10. *Müze Kurtarma Kazılar Semineri*, 26-28 Nisan 1999, Ankara (pp. 7-18).
61. Taşlıalan, M. (2002). Yalvaç Müzesi Teşhir ve Tanzimi. 12. *Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu*, 25-27 Nisan 2001, Kuşadası (pp. 99-112).
62. Temple, Ç. (2014). Taş Eserler Eşliğinde Sille’nin Bizans Dönemi Mimarisine İlişkin Görüşler. *Art Sanat* 2, 81- 100.
63. Ürkmez, N. & Efe, A. (2015). *Hataylı Osmanlılar*. Konya: Çizgi Kitabevi.

İnternet Kaynakça

1. Archbishop Wake (2004). *The Forbidden Gospelsand Epistles*.(17.12. 2018 tarihinde <https://archive.org/details/ForbiddenBooksOfTheOriginalNewTestamentByArchbishopWake> adresinden ulaşılmıştır).
2. Karaman İl Kültür Turizm Müdürlüğü (2018). *Derbe*. (30.01.2019 tarihinde <http://www.karamankulturturizm.gov.tr/yazdir?40975E03522>
3. E90C1B45498768D9E9D0F adresinden ulaşılmıştır).